

Populatie- ontwikkeling van Aalscholvers in Vlaanderen, periode 2009-2011

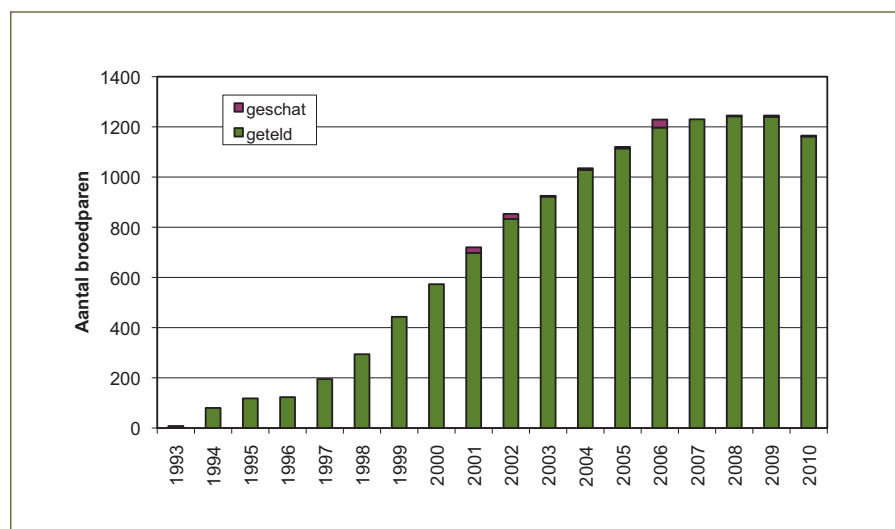
Aalscholver - Yves Adams | Vilda

De populatieontwikkeling van de Aalscholver wordt in Vlaanderen nauwgezet opgevolgd. Elk jaar worden met de hulp van vrijwillige medewerkers gestandaardiseerde tellingen en inventarisaties uitgevoerd die ons een goed beeld geven van de populatiegrootte, de verspreiding en de trends over langere termijn. Om meer inzicht te verkrijgen in de factoren die aan de grondslag liggen van de vastgestelde trends worden sinds vorig jaar ook gegevens verzameld over broedsucces en werd er gestart met een kleurringproject. In deze bijdrage gaan we vooral dieper in op de telresultaten voor de periode 2009-2011.

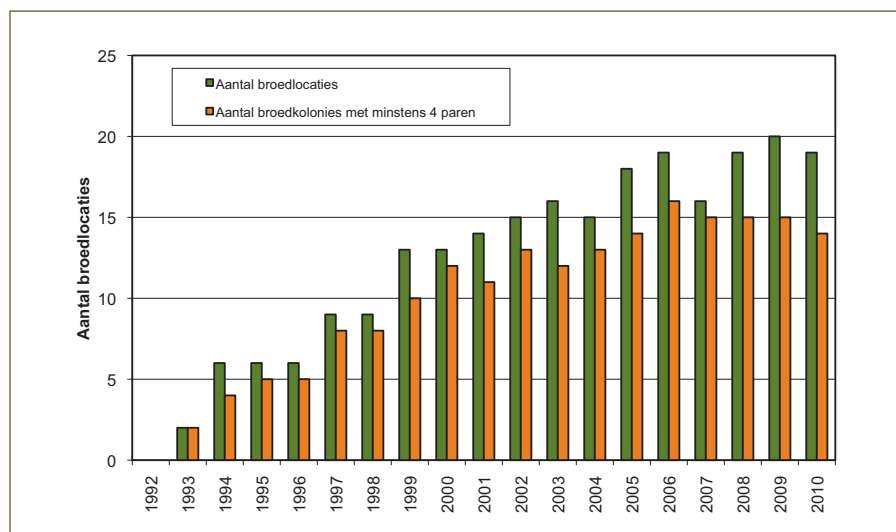
Inventarisatie broedkolonies

Tellingen van de broedkolonies leverden in 2009 en 2010 in totaal respectievelijk 1240 en 1162 bezette nesten op. De geschatte populatie in beide jaren bedraagt resp. 1245 en 1165 paren. Figuur 1 geeft een beeld van de trend over langere termijn. Na een 10-tal jaren van snelle groei trad vanaf 2006 een duidelijke stagnatie op van het aantal broedparen (met een maximum van 1245 ex. in 2008 en 2009). In 2010 is voor het eerst een afname merkbaar (- 6,4 %).

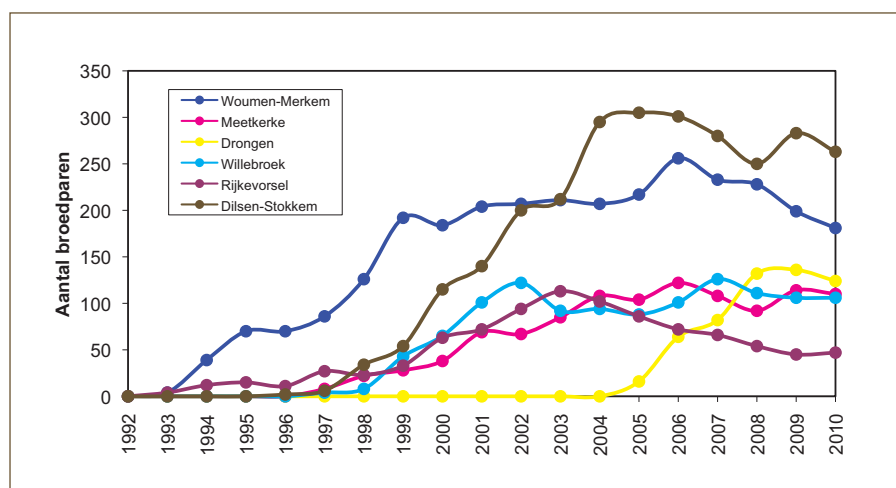
Figuur 1. Evolutie van het aantal broedparen van Aalscholvers in Vlaanderen.

Het aantal broedlocaties blijft min of meer constant sinds 2005 (tussen 16 en 20, zie ook Figuur 2). Als we alleen min of meer gevestigde kolonies in beschouwing nemen (minstens 4 broedparen) gaat het om een 15-tal locaties. In zes kolonies werd de kaap van 100 exemplaren overschreden (waarvan er één dat niveau nu niet meer haalt). De trend in die grotere kolonies vertoont in grote lijnen een gelijkaardig beeld als die voor de totale Vlaamse populatie: na enkele jaren van groei stabiliseren de aantallen of nemen ze af (Figuur 3). Af en toe worden nieuwe broedlocaties vastgesteld (twee in 2009-2010, telkens met 1 tot 2 broedparen) maar het valt af te wachten of deze zullen doorgroeien naar echte kolonies.

Figuur 2. Evolutie van het aantal broedlocaties van Aalscholvers in Vlaanderen.

Figuur 3. Evolutie van het aantal broedparen van Aalscholver in de belangrijkste Vlaamse broedkolonies.

In Wallonië werden in 2009-2010 resp. 424 en 439 paren geteld waarmee ook hier de stagnatie bevestigd wordt (pers.med. Jean-Yves Paquet). De totale Belgische populatie bedroeg in beide jaren resp. 1669 en 1604 paren.

Slaapplaattellingen

In zowel 2009/10 als 2010/11 vonden naar jaarlijkse gewoonte telkens twee simultaantellingen plaats op de Vlaamse slaapplaatsen (resp. in november en januari). De resultaten worden samengevat in Tabel 1. Het aantal getelde slaapplaatsen lag tussen 50 en ruim 60 (inclusief niet bezette slaapplaatsen).

Het hoogste aantal getelde Aalscholvers werd vastgesteld in november 2009. Rekening houdend met enkele kleine hiaten komen we aan een totaal van ruim 5000 exemplaren. De relatief lage aantallen tijdens de jaartellingen hebben te maken met de voorafgaande strenge vorstperioden.

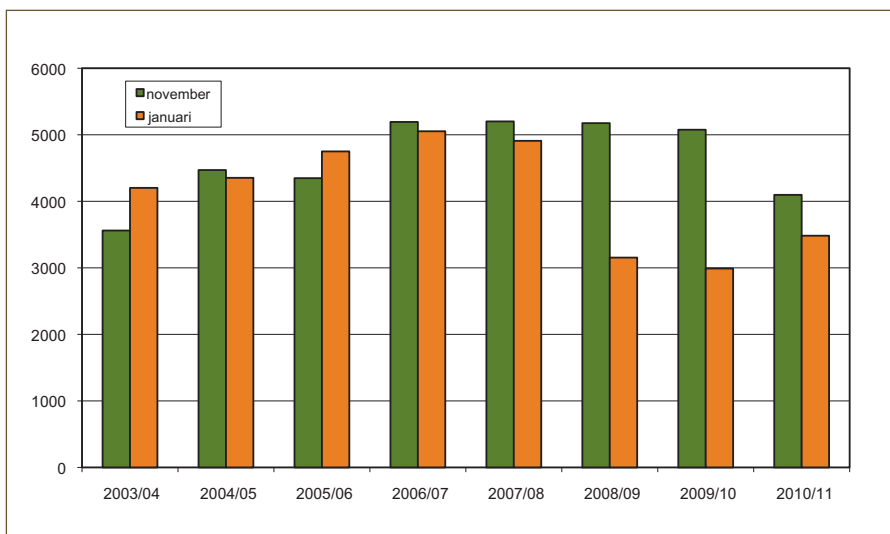
Net als vorig seizoen verbleef 40 tot 50 % van de winterpopulatie in West-Vlaanderen. De grootste slaapplaatsen waren gelegen in De Gavers te Harelbeke (max. 306 in november 2009) en nabij Hannecart in Oostduinkerke (358 in nov. 2009).

Tabel 1. Resultaten van slaapplaattellingen van Aalscholvers in Vlaanderen tijdens de winters 2009/10 en 2010/11.

	Nov 2009	Jan 2010	Nov 2010	Jan 2011
Aantal slaapplaatsen geteld	63	51	58	50
Aantal Aalscholvers geteld	4976	2780	3701	3432
Aantal Aalscholvers geschat	5075	2990	4050	3590
Gemiddeld aantal/slaapplaats	97,2	71,3	75,5	83,7

Deze slaapplaatstellingen geven een betrouwbaar beeld van de evolutie van de winteraantallen (Figuur 4). De trend in november wordt niet of nauwelijks beïnvloed door de weersomstandigheden (vorst). Na enkele jaren van vrij stabiele aantallen volgde in november 2010 een duidelijke afname. Of hiermee een daling van de winteraantallen over een langere termijn is ingezet, valt af te wachten. In zachte winters zijn de aantallen in januari zeer vergelijkbaar met die in november maar in strenge winters liggen ze een stuk lager (als gevolg van wegtrek naar andere gebieden buiten Vlaanderen). Dit was duidelijk het geval tijdens de laatste drie winters.

Figuur 4. Aantal Aalscholvers in Vlaanderen tijdens gecoördineerde slaapplaatstellingen in november en januari (periode 2003/04 – 2010/11).

Broedsucces

Om de oorzaken van de vastgestelde trends beter te begrijpen, worden sinds 2010 ook gegevens verzameld over broedsucces. Meestal wordt onder broedsucces het gemiddeld aantal bijna vliegvlugge jongen per broedpaar verstaan. Om dit te bepalen moet in een broedkolonie van een representatief aantal nesten het aantal jongen geteld worden. Daarbij zijn inbegrepen de nesten zonder resultaat. Vorig jaar werden in twee kolonies gedetailleerde cijfers bijgehouden. Meer hierover elders in deze nieuwsbrief. Voor een gedetailleerde beschrijving en analyse van het broedsucces van de Aalscholverkolonie in Hensies (Wallonië) kunnen we verwijzen naar JENARD (2007).

Broedkolonie van Aalscholvers - Koen Devos

Hoe wordt het broedsucces van Aalscholvers bepaald ?

Meestal wordt onder broedsucces het gemiddeld aantal bijna vliegvlugge jongen per broedpaar verstaan. Om dit te bepalen moet in een broedkolonie van een representatief aantal nesten het aantal jongen geteld worden. Daarbij zijn inbegrepen de nesten zonder resultaat.

De meest betrouwbare methode bestaat in het individueel opvolgen van de nesten. De op te volgen nesten worden bij een eerste bezoek in het begin van het broedseizoen gesitueerd op een veldschets of een foto en vervolgens individueel genummerd. De plaats van waar de foto is genomen of de tekening is gemaakt wordt best goed aangeduid zodat latere tellingen van op exact dezelfde locatie kunnen gebeuren (anders wordt het vaak moeilijk om de genummerde nesten te lokaliseren). De tellingen van het broedsucces gebeuren bij voorkeur van op een zekere afstand zodat de verstoring van de kolonie minimaal wordt gehouden.

In de meeste kolonies is het niet mogelijk om alle nesten op te volgen (o.a. wegens moeilijk zichtbaar door bladeren). In dat geval wordt een representatieve steekproef genomen van minstens een 30-tal nesten, liefst verspreid over verschillende gedeelten van de kolonie (bv. centrale versus randzone).

De geselecteerde en genummerde nesten worden bij voorkeur opgevolgd van de eileg (of het begin van het broeden) tot het uitvliegen van de jongen. Een bezoekfrequentie van 2 tot 3-wekelijks moet in principe volstaan. Van groot belang is dat mislukte broedgevallen kunnen gedetecteerd worden. Bij elk bezoek wordt per nest genoteerd of er gebroed wordt (1 of 2 adult op het nest) en/of er jongen aanwezig zijn. Bij elk nest wordt het aantal jongen genoteerd en wordt een schatting gemaakt van de leeftijd. Daarbij kunnen volgende klassen onderscheiden worden:

- Klasse 1 - naakte pullus
- Klasse 2 - donsjong
- Klasse 3 - middelgroot jong, al gedeeltelijk in de veren
- Klasse 4 - groot jong, volledig in de veren maar nog niet vliegvlug
- Klasse 5 – groot jong, potentieel of effectief vliegvlug.

Jongen van klasse 1 of 2 zijn vaak niet zichtbaar in het nest maar aan het gedrag van de oudervogels is meestal wel te merken of er al dan niet kleine jongen zijn. Bij jongen van klasse 4 en 5 kunnen we aannemen dat deze succesvol zullen uitvliegen. Het komt er dus op aan om voor elk nest een telling te hebben op het ogenblik dat de jongen (bijna) volgroeid zijn. Jongen van klasse 5 (leeftijd van ca. 50 dagen) verlaten vaak al het nest en vertoeven dan nog enige tijd in de onmiddellijke omgeving. Het wordt dan echter moeilijk om ze nog aan een bepaald nest te linken.

Vooraf bij vroege broeders stellen we vaak vast dat de lege nesten na het uitvliegen van de jongen opnieuw bezet worden door broedende Aalscholvers. Daarbij is meestal niet duidelijk of het hier om een vervolglegsel van hetzelfde broedpaar gaat of om een volledig nieuw paar (met een eerste late broedpoging). Ook deze broedgevallen dienen verder opgevolgd te worden (tot het uitvliegen van de jongen).

Mensen die geïnteresseerd zijn om de komende jaren het broedsucces van een bepaalde kolonie te helpen opvolgen, kunnen een mailtje sturen naar koen.devos@inbo.be.

Ringwerk

In een vorige nieuwsbrief werd reeds uitvoerig bericht over het nieuw opgestarte kleurringproject in Vlaanderen. In dat artikel was een bijhorende tabel weggevalen. Die is hieronder weergegeven als Tabel 2 en geeft een overzicht van de ringlocaties, het aantal geringde Aalscholvers en de gebruikte lettercombinaties. In totaal werden 58 jonge Aalscholvers van een groene kleurring voorzien.

Naast 1 dode vogel die in de buurt van de ringplaats werd aangetroffen, zijn er tot dusver drie terugmeldingen binnengekomen (twee uit Nederland en een uit de kolonie waar de vogel het jaar voordien werd geringd).

Ringlocatie	# met metaalring	# met kleurring	Gebruikte combinaties
Put Stroobants Mol	24	18	KSA-KSW
Verrebroekse Plassen	25	21	KSX-KSZ KTA-KTW
Volharding Rijkvorsel	19	19	KTX-KTZ KUA-KUU

Tabel 2. Overzicht van het aantal geringde Aalscholvers in drie Vlaamse broedkolonies en de gebruikte lettercombinaties van de kleurringen (2010).

In Wallonië worden al langer jonge Aalscholvers gekleurringd. In de periode 2005-2010 werden er in totaal ruim 140 jonge Aalscholvers van een groene kleurring voorzien. Een overzicht van de eerste resultaten verscheen recent in Aves (PAQUET et al. 2011). Daaruit blijkt dat de jonge vogels hoofdzakelijk een dispersiegedrag in westelijke richting vertonen, tot aan de kusten van het Kanaal en de Noordzee in Frankrijk. Grosso modo situeren bijna alle terugmeldingen zich in de zone tussen de vallei van de Loire in Frankrijk en Midden-Nederland. Opmerkelijk is de recente waarneming van een succesvolle broedvogel in de kolonie van de Bourgoyen-Ossemeersen met Waalse kleurring (med. G. Spanoghe).

Ook in 2011 wordt opnieuw geringd in meerdere Aalscholverkolonies. Hierbij doen we nog eens een oproep om goed uit te kijken naar Aalscholvers met groene kleurringen. Meldingen kunnen doorgegeven worden aan koen.devos@inbo.be of jean-yves.paquet@aves.be. Waarnemers ontvangen dan een 'CV' van de vogel in kwestie.

Koen Devos

koen.devos@inbo.be

Referenties

JENARD P., 2007. Suivi détaillé de la reproduction du Grand Cormoran (*Phalacrocorax carbo*) dans les colonies d'Hensies en 2005 et comparaison avec les résultats de 1999. *Aves* 44: 79-90.

PAQUET J.-Y., LEIRENS V., SIMAR J., 2011. Note : La dispersion du Grand Cormoran *Phalacrocorax carbo* nicheur aux marais d'Harchies : état des lieux après 6 saisons de marquage individuel. *Aves*, 48 (1) : 55-58.

Aalscholver - Yves Adams | Vilda